

A Szegedi Híradó szerkesztőségei, kiadóhivatalai és nyomdái (1859–1925)

T. KNOTIK MÁRTA
(Móra Ferenc Múzeum, Szeged)

Az újságírás nagy múltra tekint vissza Szegeden. A város első, huzamosabb ideig megjelenő újságjának, a Szegedi Híradónak első száma 1859. tavaszutó elsején jelent meg. A hírlap szerkesztősége, kiadóhivatala és a nyomda helye gyakran változott, amit a fejcím és az impresszum,¹ is tükröz. Ennek alapján állítottuk össze és kísérjük nyomon vándorlásukat, kibővítve a közérdekű rovatokban talált híradásokkal. Útjukat² a Somogyi-könyvtár, a Csongrád Megyei Levéltár és a Móra Ferenc Múzeum gyűjteményeinek felhasználásával követjük. Az épületek Víz előtti városrész-sorszámozását *-gal jelöltük, helyüket a mai utca-házzámózással oldottuk föl.

Szerkesztőségek:

1. 1859. tavaszutó (május)1. – 1860. tavaszutó 3.

„Szerkesztői iroda: tanodautca Lemle-féle ház 359. sz.”

*Palánk 359. = Dóm tér 3., helyén ma a Somogyi-könyvtár épületének egy része áll. Az egyemeletes házat Lemle János³ kalaposmester 1857-ben építtette Kováts István⁴ építómesterrel, aki visszaemlékezésében ír róla: „Ekkor jött a király először Szegedre (...). Ekkor építettem az Oskola utcában Lemle János emeletes házát.” Az épület az 1879-i árvizet⁵ Lemle János özvegye tulajdonában élte túl.

2. 1860. tavaszutó (május) 10. – 1861. tavaszelő (március) 21.

„Szerkesztői iroda: Szentháromságutca, Geiszlerféle ház, 872. sz.”

*Palánk 872. = Szentháromság u. 11. Geiszler-féle ház.⁶ Az épület az 1879-i árvízben elpusztult, ekkor a károsultak között Geiszler János szappanos gyertyamártót házbirtokosként tartották nyilván.

1861. tavaszelő 28. – 1861. április 18-ig a szerkesztői iroda nem szerepel az impresszumban.

¹ Ezeknek a dátumait használjuk az időpontok jelölésénél.

² Az utcákkal kapcsolatban lásd. PÉTER LÁSZLÓ: Szeged utcanevei Szeged, 1974.

³ HABERMANN GUSZTÁV: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez Szeged, 1992. 174. (továbbiakban HABERMANN 1992.).

⁴ KOVÁTS ISTVÁN: Egy szegény pórfiú önéletrajza Bp. 1981. 360.

⁵ Szegedi levéltár: Árvízi összeírások.

⁶ Szegedi Híradó (továbbiakban SZH) 1861. jún. 22, júl. 10. hirdetések.

3. 1861. április 21. – 1861. augusztus 17.

„Szerkesztői iroda: Buzatér, Sziráky-ház, első emelet.”

*Palánk 1493/441m. = Kelemen u. 2. Somogyi u. sarok, ma műemlék jellegű épület. A házat Sziráky József kékesmester 1860-ban építtette a Búza tér és Színkör utca sarkán. Az építkezéshez február huszonnyolcadikán kérte telke vonalának kijelölését.⁷ A ház terveit nem ismerjük, Török László szerint⁸ Kovács István műve. Az egyemeletes házat 1868 tavaszán vásárolta meg Scheinberger Antal bórkereskedő, aki a Színház utcai oldalon „azon irányban és magasságban, melyben az emeletes épület van”, a kaputól jobbra a telek végéig még három tengelyt épített házzá.⁹

Szerkesztői iroda helyett május huszonkilencedikétől szerkesztői lakás szerepel az impresszumban. Föltehetően azért, mert Szabó Mihály,¹⁰ a lap új felelős szerkesztője a helyiségben lakott. Szabó 1861. április huszonegyedikén üdvözölte a lap olvasóit: „A Szegedi Híradó érdemes kiadója elvonult foglalkozásom közepett engem tisztelt meg bizalmasan a megürült szerkesztői állomással.”

4. 1861. augusztus 21. – 1862. december 20.

„Szerkesztői lakás: Széchenyi tér Pfann-ház első emelet.”

*Palánk 10. = Horváth Mihály u. 1. és Arany János u. sarok, az egyemeletes épület még ma is áll. 1847-ben Pfann József háza.¹¹ A szitásmester házat 1848-ban „Pfon sitás Ujház” megjelöléssel sorolták föl.¹² 1861 elején, házába „kerestetik egy becsületes számadó itczés korcsmáros kevés családdal.”¹³ A Vízkor idősb Pfann József tulajdona.

A szerkesztőség helyének megváltozása összefüggött Szabó Mihály szerkesztő, okleveles mérnök házasságával. 1861. augusztus tizenötödikén feleségül vette Pfann Júliát, Pfann József és Horváth Anna gyermekét és feleségéhez költözött; novemberben a „képezde megürült tanári állomására” Szabó Mihályt nevezték ki.¹⁴ Itt született első gyermekük Ilka Anna Hermin 1862. június tizenkilencedikén.¹⁵ Október elsején itt nyitotta meg „gazdagon felszerelt üvegkereskedését” ifj. Pfann József európai útjáról hazatérve.¹⁶

1862. december huszadikán Szabó Mihály a következő szerkesztői nyilatkozattal köszönt el a lap hasábjain: „Szerkesztői kötelezettségem mult hó végével megszűnván, e hó folytán a szerkesztőséget csak utódom hiánya miatt vivém. Jelenleg azonban a lap kiadó tulajdonosa hajlandónak nyilatkozván a lap iránti felelősséget magára vállalni, a Szegedi Híradó t. olvasóitól (...) búcsút veszek.”

⁷ Szegedi levéltár: Tanácsi iratok 4058/860.

⁸ TÖRÖK LÁSZLÓ: A szegedi eklektika. MFMÉ 1964–65.

⁹ Szegedi levéltár: Szépművészeti Bizottmányi iratok 15/868. SZH 1868. júl. 26. hirdetések.

¹⁰ HABERMANN 1992. 257.

¹¹ Szegedi levéltár: Tanácsi iratok 4288/847. HABERMANN im: 219.

¹² Szegedi levéltár: Nemzetőrségi iratok 1848–1849.

¹³ SZH 1861. téli (január) 27. hirdetések.

¹⁴ Belvárosi róm. kath. esketési anyakönyv és SZH 1861. aug. 17, nov. 13. Helybeli ujdonságok.

¹⁵ Belvárosi róm. kath. keresztelési anyakönyv.

¹⁶ SZH 1862. okt. 8. Helybeli ujdonságok.

5. 1862. december 31. – 1863. november 11.

„Szerkesztési iroda: Oroszlán-utca Ivánkovits-ház.”

*Palánk 260. = Oroszlán utca 8., (majd Tömörkény u.) megközelítően a mai „Palánk 3.” egy részének helyén állt. Özv. Ivánkovits Istvánné Horváth Amália Mária háza.¹⁷ Itt folytatta apja üveges mesterségét Ivánkovits Károly; 1863 őszén a ház eladó,¹⁸ „a legparatosabb helyen, melyben több célszerű és jó karban levő lakások léteznek; jó kuttal, egy zuhany fürdővel, 3 szép pincével”. A ház az 1879-i árvizet Seifmann Mór tulajdonában élte túl.

6. 1863. november 14. – 1864. január 9.

„Szerkesztési iroda: Buzatér, Mayer-ház.”

*Palánk 306. = Somogyi u. 13. Kelemen u. sarok, az épület ma műemlék, benne a Móra Ferenc Múzeum történeti osztály van. Mayer Ferdinánd vaskereskedő;¹⁹ a Kereszt, a Nádor és a Színház utca találkozásánál építtette föl házát 1857-ben. Kováts István építómester írta róla²⁰ visszaemlékezésében: a ház építését 1856 „június végével kezdhettem meg. Mayer házához a terveket Gerstler Károly pesti műépítész készítette.” Az épületet 1861-ben Hoffer Károly a Színház utcai oldalon a telekhatárig két helyiséggel bővítette.²¹ 1863-tól itt bérelt néhány helyiséget a Belvárosi Kaszinó. A házat 1868-ban már „fekete ház” néven említette a Híradó.²² Az 1879-i árvizet Mayer Ferdinánd tulajdonában élte túl.

A szerkesztőség ide költözését a november 11-i szám Helybeli újdonságok rovatában jelezték: „A szerkesztőségi szállás a Mayer házba (hol a kaszinó helyisége is van) tétetett át, hová ezután a lap ügyébe vágó mindennemű kézirat intézendő.”

7. 1864. január 13. – 1865. szeptember 17.

„Szerkesztési iroda: Egyháztér, 367. sz.”

*Palánk 367. = Dóm tér 6., megközelítően helyére épült a püspöki palotának hittudományi főiskola része. Az emeletes ház építésére Nagy Pál 1848. április huszonkettedikén kapott engedélyt; 1849-ben Nagy Pál „újonnan épített” háza.²³ 1860 végéig itt volt a „cs. kir. rendőrbiztoság,”²⁴ majd 1875-től a távirda.²⁵ A Vízkor Nagy Pál örökösének tulajdona.

A szerkesztőség helyváltozását január tizenharmadikán a Helybeli újdonságok rovatban is jelezték: „A szerkesztőségi iroda az egyháztérre 367-ik számú házba tétetett át, hova ezután minden kézirat utasítandó.”

¹⁷ SZH 1862. febr. 12. hirdetések.

¹⁸ SZH 1863. jún. 17, okt. 17. hirdetések. Lásd még TKM: Ivánkovits Károly porcelán festészeti mintakönyve. Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1997. Szeged, 1998. 255–259.

¹⁹ HABERMANN 1992. 187.

²⁰ KOVÁTS I. im: 358.

²¹ Szegedi levéltár: Szépitő Bizottmányi iratok 67/861.

²² SZH 1868. okt. 18. Hirdetések.

²³ Szegedi levéltár: Tanácsi iratok 2034/848, Szépitő Bizottmányi iratok 4/848, 11,26/849.

²⁴ SZH 1860. télelő (december) 23. hirdetések.

²⁵ Szegedi levéltár: Tervtár 2178/874. SZH 1875. febr. 24, máj. 9. hirdetések.

8. 1865. szeptember 21. – 1866. április 30.

„Szerkesztési iroda: Buzatér, 808. sz.”

*Palánk 808. = Dugonics tér, a város újjáépítésekor helyére a Tisza Lajos körút és a Szabadkai sugárút torkolata került. Özv. Tukacs Imréné Czimeg Julianna két részből összeépült házának egyike 1857-ben leégett. Helyére az özvegy 1858-ban építtette.²⁶ 1872-ben Tukacs Ferdinánd tulajdona,²⁷ a Vízkor Tukacs Ferdinánd bormérő háza erősen megromlódott. Több árvízi fénykép megörökítette, ezeken az egységes párkány magasság ellenére a cserepezés árnyalat-különbsége mutatja az összeépítés helyét.

9. 1866. május 1. – 1866. november 8.

„Szerkesztési iroda: Ötpacsirta utca Terestyéni ház emeletében.”

*Palánk 256. = Oroszlán utca 16., helyén nyitották ki a Bajza utcát. A ház építésére az „5 pacsirta utcában” 1859-ben kapott engedélyt Terestyéni György szabómester.²⁸ A Fekete házhoz hasonló, kisebb méretű, 4 szobás, egyemeletes épület volt, az építette, aki a Fekete házat: Kováts István építőmester. Czímer írja róla 1929-ben: „Az Oroszlán-utcában Ivánkovits üveges emeletes házát magyar stílusban építette, a homlokzaton Hunyadi, Zrínyi és Rákóczi kalpagos és sisakos mellszobrát állította nemzeti díszítőfényező gyanánt.” (A díszítményekről föltételezhető, hogy jóval később, Ivánkovits idejében kerültek a házra és talán az ő műhelyéből valók. A házat 1868 nyarán vásárolta meg Ivánkovits Károly üvegesmester,³⁰ aki 1876-ban itt hirdette „első szegedi porcellán, kőedény- és üvegfestő és aranyozó gyárát.”³¹) A Vizet Ivánkovits Károly tulajdonában élte túl; bejárata volt a Nádor u. 6. szám alatt is, ahol a Palatinus vagy Nádorhoz című vendéglő létezett.³²

A szerkesztőség költözését az április huszonkilencediki szám Helybeli ujdonságok rovatában jelezték: „A szerkesztőségi szállás és iroda f. hó 1-jétől kezdve, az ötpacsirta-utcában lévő 256. számú Terescsényi házba tétetik át, hová ezentul minden, a lap szellemi részét illető küldemény intézendő.”

10. 1866. november 11. – 1868. június 28.

„Szerkesztési iroda: Tanoda-utca, Vadász-ház I. emeletében.”

*Palánk 281. = Oskola u. 13., ma műemlék jellegű épület. „1810-ben épült a Béró

²⁶ Szegedi levéltár: Tanácsí iratok 5587/858.

²⁷ Szegedi levéltár: Tervtár 7708/872.

²⁸ Szegedi levéltár: Tanácsí ülési jegyzékek 12186, 13149/859. SZH 1859. őszhó (október) 23. Szegedi tárogató, 1860. nyárutó (augusztus) 5, őszelő (szeptember) 6. HABERMANN 1992. 277.

²⁹ CZÍMER KÁROLY: A Szeged-belvárosi kaszinó százéves története (1829–1929) Szeged, 1929. 203.

³⁰ SZH 1868. aug. 9. Helybeli ujdonságok. HABERMANN 1992. 122. Lásd még TKM: Ivánkovits Károly porcellán festészeti mintakönyve. Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1997. Szeged, 1998. 255–259.

³¹ SZH 1876. júl. 12. hirdetések.

³² SZH 1872. ápr. 21. Helybeli ujdonságok, 1875. máj. 12. hirdetések, máj. 16. Helybeli ujdonságok.

András-féle kétemeletes ház”, írta Reizner János.³³ 1848-ban özv. Béróné háza, leánya Jozefa Regina 1847-ben nőül ment Vadász Manó³⁴ ügyvédhez. Ezért az épületet az 1850-es évektől Vadász-ház néven emlegették. 1858-tól itt születtek Burger Zsigmond „bibliopola” és Stróbl Magdolna gyermekei,³⁵ és itt volt könyvkereskedésük, majd 1865 májusában ide költöztették nyomdájukat is (lásd. nyomdák 2.). Ekkor a könyvkereskedés melletti helyiség Pollak Cz. Adolf ékszerész üzlete.³⁶ 1870-től ismét e házban volt a szerkesztőség (lásd. szerkesztőségek 12.).

11. 1868. július 2. – 1870. január 14.

„Szerkesztőségi iroda, hová a lap szellemi részét illető közlemények küldendők: iskolautca, Csiszár-ház, 2-ik emelet.”

*Palánk 274–276. = Somogyi u. 7. Oskola u. sarok, ma műemlék, a Magyar Tudományos Akadémia szegedi székháza. A kétemeletes házat Csiszár János hídbérlő és fakereskedő 1866–67-ben építtette; az építési engedélyt a három telekre egy tagban kérte.³⁷ 1868 májusában nyílt meg benne a Wagner szálló, május közepén Nagy Sándor (aki július másodikatól a Szegedi Híradó főmunkatársa, majd 1869. július elsejétől felelős szerkesztője) ügyvédi irodáját³⁸ a „Csiszár ház 2-ik emelet a lépcsőtől jobbra a Szabadelvű kör irodai helyiségébe” helyezte. Ezzel lehetett összefüggésben a szerkesztőség ide költözése. Az épület a Vízet özv. Csiszár Jánosné tulajdonában élte túl.

12. 1870. január 16. – 1873. április 27.

„Szerkesztőségi iroda, hová a lap szellemi részét illető közlemények küldendők: iskola- utca, Vadász- ház 1-ső emelet.” (1872. aug. 9-től „iskola-utca, 281. számú ház”)

*Palánk 281. = Oskola u. 13, ma műemlék jellegű épület, benne – a 15. számú ház földszinti helyiségével összenyitva – az „Alabárdos” étterem foglal helyet. Ismét a Vadász-házba költöztek (lásd. szerkesztőségek 10.). Az épületet 1872-ben vásárolhatta meg Traub Bernát, amikor az impresszumból elhagyták a Vadász-ház megjelölést. Az 1870-ben megvásárolt könyvkereskedést 1872 februárjában Burger és Dörner a szemközti házba helyezte át, ahová portálját is magával vitte.³⁹ Helyére ekkor költözhetett a szomszéd házból Traub üzlete. Már ez az állapot látható Letzter L. 1872-i fényképén, ahol az Oskola utca bal oldalán a „Burger és Dörner” portál a Fischer-házon látható. Az utca jobb oldalán, a Vadász-házon pedig a „Burger Zsigmond” nyomda, a „Traub B.” és a „Pollák Adolf” cégfőiratok olvashatók. A ház a Vízet Traub és társa tulajdonában élte túl.

³³ REIZNER JÁNOS: Szeged története III. k. Szeged, 1900. 413.

³⁴ Szegedi levéltár: Nemzetőrségi iratok 1848-1849. HABERMANN 1992. 28, 289.

³⁵ Belvárosi róm. kath. születési anyakönyv: 1858. máj. 6, 1863. máj. 6, 1864. nov. 22, 1868. aug. 1.

³⁶ SZH 1865. dec. 17, 1879. febr. 23. hirdetések.

³⁷ Szegedi levéltár: Tanácsi iratok: 2309/866, SZH 1866. máj. 6. Helybeli ujdonságok. HABERMANN 1992. 47.

³⁸ SZH 1868. máj. 10, 14. HABERMANN 1992. 201,

³⁹ SZH 1870. jún. 5. Helybeli ujdonságok, 1872. febr. 4. hirdetések.

13. 1873. április 30. – 1883. május 23.

„Szerkesztőségi iroda, hol a lap szellemi részét illető ügyekben értekezhetni, Széchenyi-tér 209. sz., földszint, az udvarban balra, 1. ajtó.” (1874. márc. 29-től Klauzál tér 209.)

*Palánk 209. = Oroszlán és Kelemen u. 7. sarok, helyének egy részén nyitották ki a Kelemen utcát. A Széchenyi téri „Három király” házat már 1837-ben⁴⁰ évvel a névvel jelölték. Az Ötpacsirta utcába nyúló alacsony épületben 1864-ben a „Három királyhoz címzett vendéglő” volt,⁴¹ 1866-ban Eisenstädter Lajos tulajdona.⁴² 1872-ben megszűnt a vendéglő, a szálloda. Burger ekkor vásárolhatta meg a házat, és engedélyt kért boltajtók nyitására, a szomszéd házzal határos falhoz nyomdai épületre, a vendéglő ebédlőjének bolttá alakítására.⁴³ Az átalakított épületbe költözött a Burger nyomda és a szerkesztőség.⁴⁴ 1874 májusában megnyitotta „író- és rajzszerkereskedését”. A hónap végén Burger Zsigmond meghalt, a házat ettől kezdve „Burger Zsigmond özvegye ház” néven emlegették,⁴⁵ a Vízkor mégis csak károsulként jegyezték föl, tulajdonosnak pedig a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárt. 1882-től változatlanul Burger-ház.

A szerkesztőség ide költözését előre jelezték az április tizenegyedik hirtetésben, majd tizennyolcadikán a „Helybeli ujdonságok” rovatban. „E lapok kiadója nyomdai üzletével még e hó folytán új s e célra kitűnően berendezett helyiségébe, a volt 3 király vendéglő épületébe költözik. A már is megkezdődött hurcolkodás nehézségeit természetesen lapunk is megérzi; annak összeállítását illetőleg tehát e néhány napra olvasóink szíves elnézését kérjük.” A harmincadiki Helybeli ujdonságok rovatban közölték, hogy a „Szerkesztőségi iroda: a kapubejárat alatt balra az 1-ső ajtó”.

Erre a szerkesztőségre emlékeztek vissza az 1883. május huszonharmadiki Helybeli ujdonságok rovatban Tudnivaló címmel, amikor átmenetileg a Kis prófétába tették át székhelyüket. „Ki csak egyszer is megfordult eddigi szerkesztőségi irodánkban, az tudhatja, hogy miért öröm nekünk ez a válás tőle, (...). Hej! De sokszor elszavaltuk dicsőült Arany Jánosunkkal benne: Se nem szoba, se nem bolt, / Csizmadia-műhely volt (...).

No de ne bántsuk szegényt; ő nem tehet róla, hogy 12 évig szülte (...) a Szegedi Híradót. Most már haldoklik.”

Ugyanerre a szerkesztőségre emlékezett vissza Liptai Károly 1889. máj. 2-án megjelent Az új fészekben című írásában, amikor végső helyükre (Tisza Lajos körút 71.) költöztek. „Deák voltam (...). Beléptem és körülnéztem. Pipafüsttől barnult pókhálós falak között, szűk szobácska közepén egy négylapu óriáslábu írőasztal körül négy úr ült. Olyan magas széken ültek, hogy valóságos bravur volt azokat megmászni. (...) fent ültek a szédítő magasságban. Az egyik Gárdonyi Géza volt, a másik Don Dugo (magyarul: Lévai Béla), (...) olyan magasán ült mint Gárdonyi, a pipája mégis leért a földre. Ami pedig a szerkesztőségi helyéséget magát illeti, hát ez minden nyomoruságos egyszerűsége

⁴⁰ Szegedi levéltár. Tanácsi iratok: 2043/837.

⁴¹ SZH 1864. ápr. 20. Helybeli ujdonságok.

⁴² Szegedi levéltár: Tanácsi iratok 4064/866.

⁴³ SZH 1872. okt. 23, nov. 22. hirdetések. Szegedi levéltár: Tervtár 8594/872.

⁴⁴ SZH 1873. ápr. 11. Helybeli ujdonságok, ápr. 18. hirdetések.

⁴⁵ SZH 1874. máj. 3. hirdetések, jún. 3. Helybeli ujdonságok, szept. 20, okt. 7. hirdetések.

*dacára megtetszett nekem. Lehetett már akkor is valami bohém bennem és ezért tetszett meg nekem az a rendetlenség az a sok pókháló, pipafüst, hegyi íróasztal, szóval a hangulat.*⁴⁶

14. 1883. május 24. – 1883. november 29.

„Szerkesztőségi iroda: hol a lap szellemi részét illető ügyekben értekezhetni, Kölcsey-utca, a volt 'Kis Próféta' helyiségében.”

*Palánk 348. = Kölcsey u. 6. Kárász u. sarok. Az épület mai formáját 1896 körül érte el. A ház 1838-ban Fischer Mihályé, 1863-ban Molnár-féle ház, négy „gabonás pincebolttal”, 1865-ben „Schäfferné-ház”.⁴⁷ 1869 tavaszán már Hosszú Nándor bormérő tulajdona, május elején új sörcsarnokot nyitott benne Ferencsevics György vendéglős.⁴⁸ A házat 1878-ban Ferencsevics György „megvásárolta, hogy a helyiséget tetszése szerint alakíthassa át”.⁴⁹ 1879 őszén a Próféta toldalékát, – melyet Ferencsevics a kaputól jobbra, e célra építtetett – „Fiók-próféta” néven nyitotta meg, ami „sör és borivó meg olcsó étkezőhelynek” szolgált.⁵⁰

A szerkesztőség helyének változását az 1883. május huszonharmadiki szám „Helybeli ujdonságok” rovatában Tudnivaló címmel tették közzé: „szerkesztőségi irodánkat a mai szent napon a Próféta vendéglő kis melléképületébe, az u. n. Kis Prófétába tettük át. Nehogy pedig valaki azzal gyanúsítson bennünket, hogy örömiünk onnan ered, mert a Prófétába, a sör és egyéb hűsítő italok tövébe költözünk; nem, ez csak hátrányunkra van, a mennyiben jönnek a nyári meleg napok, a mikor tudvalevőleg a forróság gyakorta okoz szomjúságot, s közvetlen közelben lévén az oltogató szer, előreláthatólag többször vesszük azt majd igénybe, mint vennénk máskülönben, s így csak költségünk szaporodik előre nem látott kiadásokkal. Hanem örülünk (...) áldjuk a rekonstrukció nagyratörő szellemét, a mely rombol és teremt s a mely a mi volt szerkesztőségi rokkant tákoldánk (...) helyére is palotát fog emelni, a melyben majd ősszel a Szeg. Hir. Szerkesztősége is végre-valahára megtalálja a maga illető helyét, - ez a mostani elhelyezkedés csak átmenetül szolgálván”.

15. 1883. november 30. – 1888. május 20.

„Szerkesztőségi iroda: hol a lap szellemi részét illető ügyekben értekezhetni, színház-utca, Burger házban létezik”. (1887. aug. 28-tól „... Szegeden, Kelemen-utca, volt Burger-ház”.)

Kelemen u. 7. Oroszlán u. sarok, az egyemeletes eklektikus lakóház ma városképi

⁴⁶ Liptai Károly 1879–1894-ig, majd 1895–1899-ig belmunkatárs; Gárdonyi Géza, Lévay Béla szintén belső munkatársak voltak a Szegedi Híradónál. KULINYI ZSIGMOND: Szeged új kora. Szeged, 1901. 441.

⁴⁷ Szegedi levéltár: Tanácsi iratok 382/838. SZH 1863. márc. 7, 1865. máj. 7. hirdetések.

⁴⁸ Szegedi levéltár: Szépitő Bizottmányi iratok 5, 32/869. SZH 1869. máj. 9. hirdetések. HABERMANN 1992. 81.

⁴⁹ SZH 1878. szept. 25, nov. 1. Helybeli ujdonságok.

⁵⁰ SZN 1879. szept. 3. Ujdonságok és hirdetések. SZH 1879. szept. 6. Helybeli ujdonságok és hirdetések.

jelentőségű épület. A régi Burger-ház (lásd. szerkesztőségek 13.) egy részének helyén jelölték ki a Színház utca folytatását, így tulajdonuk saroktelekké vált. Az új teleknek az utcavonalára nyújtottak be építési kérelmet 1883. május harmadikán Burger Gusztáv, és mint kiskorú gyermekeinek gyámja özv. Burger Zsigmondné. Az egyemeletes épületre május ötödikén adtak építési engedélyt, mely Szeiller Henrik műépítész, százegyedik tervezése volt a város újjáépítése során.⁵¹ A régi ház lerombolásával nyitották meg a Klauzál térre kimenő új Színház utcát.⁵² November harmincadikán a szerkesztőség az új Burger-házba költözött vissza. 1884 elején az épület Színház utcai részén még több bolt-helyiség kiadó.⁵³ 1886-ban a ház dr. Pollák Lajos ügyvéd és neje tulajdona.⁵⁴

A szerkesztőségnek a helyisége, ami a kiadóhivatal melletti bolthelyiség volt, 1888. április elejétől kiadó.⁵⁵

16. 1888. május 23. – 1890. április 15.

„Szerkesztőségi iroda: Szegeden, Somogyi utca 22. sz. a. házban, hol a lap szellemi részét illető ügyekben értekezhetni”.

Somogyi u. 22. = Somogyi u. 17. (*P. 1503/441m.), az épület ma is áll, neogót stílusú homlokzatát érdemes lenne visszaállítani Letzter fényképe alapján. A házat Pacher W Rudolf vasáros 1862-ben építtette, az iratokból arra következtetni, hogy Arleth Ferenc műve.⁵⁶ (Czimer Károly szerint „a fekete ház után Kovács István állította össze” a ház tervét,⁵⁷ bár erről Kovács István nem tesz említést önéletírásában). 1870 nyarán már itt volt a „szegedi hitel- és zálogintézet” helyisége,⁵⁸ hatalmas cégtáblája látható Letzter 1872-ben készített sorozatának fényképén. 1873. május tizenegyedikén a Helybeli ujdonságok rovat adta hírül a „nagy csapást”, az intézet tönkrement. A ház a Vízet Eisler Fülöp tulajdonában élte túl. 1879 nyarán a „nedves falak és pincze-helyiségek kiszáritását” vállaló cég szegedi képviselőjét „Pick Márkus úr” itt hirdette.⁵⁹ 1882 májusában már Wolf-ház.⁶⁰

A szerkesztőség áthelyezését 1888. május huszadikán a Helybeli ujdonságok rovatban jelezték: „Lapunk kiadóhivatala és szerkesztősége a mai naptól fogva Somogyi-utca 20-ik sz. a. házba, Scheinberger és Popper urak üzlete mellé helyeztetett át”. Május huszonharmadikától az impresszumban a házszám 22, 1889. január huszonharmadikától 23, majd ismét 22 egészen 1890. április tizenötödikéig. (A házszám bizonytalanság abból eredt,

⁵¹ Szegedi levéltár: Tervtár 4148/883. SZH 1883. máj. 5. Helybeli ujdonságok és Építkezések, aug. 8. Helybeli ujdonságok.

⁵² SZH 1883. aug. 25, okt. 25. Helybeli ujdonságok. SZN 1883. okt. 30. Ujdonságok.

⁵³ SZH 1884. febr. 22. hirdetések.

⁵⁴ Szegedi levéltár: 1942/886.

⁵⁵ SZH 1885. szept. 13. Helybeli ujdonságok, 1888. ápr. 5. hirdetések.

⁵⁶ Szegedi levéltár: Tanácsi iratok 6103/863.

⁵⁷ CZIMER KÁROLY DR. A fekete ház. Halálra ítélt szegedi műemlék. Budapesti Hírlap 1927. ápr. 17. U. ö. A Szeged-Belvárosi Kaszinó százéves története (1829–1929). Szeged, 1929. 203.

⁵⁸ SZH 1870. aug. 7, nov. 6, 1872. ápr. 19. hirdetések.

⁵⁹ SZH 1879. jún. 20, 1880. márc. 28. hirdetések.

⁶⁰ SZN 1882. máj. 2, SZH máj. 7. hirdetések.

hogy az utca páros oldala a 20. számmal végződött, majd a páros számsor a páratlan oldalon folytatódott. Scheinberger és Popper üzlete a 21. számú házban volt, így a mellette álló Eisler ill. Wolf-házhoz hol 22-nek, hol 23-nak írták a címtárakban is.)

17. 1890. április 16. – 1890. június 3.

„Szerkesztőségi iroda: Szegeden, Kárász-utca 7. sz. a. házban.”

Kárász u. 7. (*P. 313.), a ház mai formáját 1908-ban nyerte el.⁶¹ 1848-ban Janiki Dániel háza,⁶² 1860-ban néhai Janiki Dániel csödtömegéhez tartozott.⁶³ A Vízet Janiki István tulajdonában élte túl. 1907-ben már Politzer Leó tulajdona.⁶⁴

18. 1890. június 4. – 1890. október 30.

„Szerkesztőségi iroda: Szegeden, Klauzál tér, Kárász-féle házban, hol a lap szellemi részét illető ügyekben értekezhetni”. Jún 7-től „Klauzál-tér, Kárász-ház I. emelet, hová a lap szellemi részét illető minden közlemény intézendő.”

Klauzál tér 5. Kárász utca sarok (*P. 205.), az épület ma műemlék. A ház építésére 1843-ban kért engedélyt Kárász Benjámin alispán, emeletes háza, régi földszintes lakóházának helyére 1845-ben épült,⁶⁵ tervezőjét nem ismerjük. 1849-ben itt lakott Kossuth Lajos és erkélyéről mondta el utolsó magyarországi beszédét. Földszinti helyiségeit kereskedők bérelték. A házat 1874-ben Kárász Géza örökölte,⁶⁶ a Vízet is az ő tulajdonában élte túl. Az épületet 1900-ban megvásárolta Wagner Gusztáv.⁶⁷

A szerkesztőség helyváltozását: Klauzál tér, Kárász-ház, 1890. június negyedikén „Tudomásul” cím alatt és hatodikán a hirdetésekben is közölték.

19. 1890. október 31. – 1896. augusztus 22.

„Szerkesztői iroda: Tisza Lajos-körút 71. sz. Reitzer-féle ház, földszint, hová a lap szellemi részét illető minden közlemény intézendő.” (A következő számtól „73. sz.”; 1895. febr. 25-től elmarad a Reitzer-ház, és bővül: „Telefon-szám 102.”-vel.)

Tisza Lajos-körút 71. = 75. Dugonics tér sarka (*P. 449.). A kétemeletes ház építésére Reitzer Adolf bankigazgató 1880-ban kért engedélyt, a tervet Lederer Gusztáv és társa készítette.⁶⁸

A szerkesztőség költözését 1890. október harmincegyedikén a Hírek rovatban is közölték: „A Szegedi Híradó szerkesztősége mától fogva a Tisza-Lajos körút 7. sz. (Reitzer-féle) ház földszintjén van.” (Nyomdahiba, hogy a hetes mellől hiányzik az egyes.)

⁶¹ Szegedi levéltár: Építési törzskönyv.

⁶² Szegedi levéltár: Nemzetőrségi iratok 1848–1849.

⁶³ SZH 1860. tavaszutó (május) 17. HABERMANN 1992. 124.

⁶⁴ SZN 1907. ápr. 20. Ujdonságok.

⁶⁵ Szegedi levéltár: Tanácsi iratok 1529/844. HABERMANN 1992. 135–136.

⁶⁶ SZH 1874. szept. 6. Helybeli ujdonságok.

⁶⁷ SZH 1900. nov. 4. Az utolsó Kárász vagyon.

⁶⁸ SZH 1880. jún. 24. Helybeli ujdonságok. HABERMANN 1992. 232.

20. 1896. augusztus 23. – 1896. november 1.

„Szerkesztői iroda: Széchenyi tér 17-ik szám I. emelet, 9-ik ajtó, hova a lap szellemi részét illető minden közlemények intézendők.”

Széchenyi tér 17., Klauzál tér 1. (*P. 1524/208m.), az épület ma műemlék. A Széchenyi, a Klauzál tér és a Kelemen utca határolta telket a várostól Zsótér Andor hajósgazda és gabonakereskedő vásárolta meg. 1873-ban épült föl a kétemeletes, eredetileg szállodának szánt épület, az új Zsótér-ház.⁶⁹ 1874-ben nyílt meg benne a Klauzál téri oldalon cukrászda, 1875-ben első emeletére a Lloyd társulat költözött.⁷⁰ 1876-ban a Letzter sorozat fényképén a Széchenyi téri oldalon Mayer Ferdinánd vasboltja volt. A Vízkor is Zsótér Andor tulajdona. 1879–1883-ig itt volt a várost újjáépítő királyi biztosság székhelye.⁷¹ 1890-től Wagner Ferenc Antal⁷² és felesége Kuncz Jozefin tulajdona.

A szerkesztőség költözéséről 1896. november harmadikán számoltak be a Hírek rovatban Hurcolkodás címmel: „Négyszer egy esztendőben vonulnak végig utcáinkon azok a tűzhely szállító bárkák, amelyeknek egyikére mi is rásegítettük a mi tekintetes szerkesztőségünket, mert hát kivonultunk a Wagner-ház beli ideiglenes palotánkból a Mayer-ház legelső emeletére, vagyis visavijai lettünk önmagunknak.”

21. 1896. november 3. – 1899. május.1.

„Szerkesztői iroda: Kelemen-utca 11-ik számú új Mayer-féle ház első emeletén. Telefon-szám 102.” (Nov. 10-től apróbb szövegváltoztatással.)

Kelemen u. 11., Híd u., Victor Hugó u. (*P. 211/A), az épület ma összevont városképi jelentőségű. A telekre Mayer Ferdinánd vaskereskedő kért és kapott építési engedélyt 1880 tavaszán. A ház föltehetően Gregersen tervei alapján épült föl, a terveket nem ismerjük. Novemberben adtak rá lakhatási engedélyt,⁷³ a kétemeletes ház földszinti helyiségeiben üzletek nyíltak: Pocsátkó, Gunst, Holtzer stb.⁷⁴ 1882-ben nyitott „Endrényi L. és Társa könyv-, zenemű-, papír- és rajzkereskedést” az új Mayer-házban, az Aradi (Victor Hugo) utca felől.⁷⁵ (Lásd. kiadóhivatalok 5.) A házon 1895-ben kezdődtek üzletportál építések: Fried Károly aranyművesé, majd Endrényi Imréé.⁷⁶

A szerkesztőség helyváltoztatását a november harmadiki számban két helyen is közölték: „A Szegedi Híradó szerkesztősége elfoglalta új és állandó lakhelyét. Mint előre jeleztük a szerkesztőség november elsején a Kelemen-utcai 11-ik számú új Mayer-féle ház első emeletére költözött.” A Hírek rovatban: „Hurcolkodás” címmel írtak róla,

⁶⁹ Szegedi levéltár: Tanácsi mutatókönyv 3669/873. SZH 1873. márc. 2., okt. 29. Helybeli ujdonságok. HABERMANN 1992. 312.

⁷⁰ SZH 1874. aug. 26., nov. 4., 1875. márc. 19. Helybeli ujdonságok.

⁷¹ FARKAS ANTAL: Szegedi kalauz 1880. 3.

⁷² HABERMANN 1992. 290.

⁷³ Szegedi Levéltár: Tervtár 1396/880. SZH 1880. márc. 14., ápr. 2. Helybeli ujdonságok, SZN ápr. 22. Ujdongások. HABERMANN 1992. 187.

⁷⁴ SZN 1880. nov. 25., SZH dec. 22., SZN 1881. márc. 29. hirdetések.

⁷⁵ SZN 1882. jún. 7. hirdetések.

⁷⁶ Szegedi levéltár: Tervtár 6647/895, 11673, 12822/898.

„kivonultunk a Wagner-ház belső ideiglenes palotánkból a Mayer-ház legelső emeletére, vagyis visavijai lettünk önmagunknak.”

22. 1899. május 2. – 1925. szeptember 4.

„Szerkesztői iroda: Tisza Lajos-körút 71. sz., hova a lap szellemi részét illető minden közlemények intézendők. Telefon-szám 102.”

Tisza Lajos körút 71. = 75., ismét a Reitzer-házba költöztek (lásd. szerkesztőségek 19.).

A szerkesztőség helyének megváltozásáról a május második számában Az új fészekben címmel írt székfoglalót Liptai Károly, aki az új műhelybe lépve idézte föl emlékeit: „mikor magam is újságolvasó voltam, egészen másnak képzeltem el a szerkesztőségeket. (...) másnak is láttam én a Szegedi Híradó régi szerkesztőségét, amikor először léptem be oda.” (Lásd. szerkesztőségek 13.) Új helyükön – Liptai szerint – más a hangulat: „Itt kényelem, tisztaság, légszuszívó és egyéb modern dolgok vannak, hanem hangulatot csinálni kell kinek-kinek magának. Ma még olyan itt a hangulat, mint a bálteremben, vagyis: frakkos, uras. Biztosra veszem, hogy áldozatkész kiadónk jóvoltából és a termék óriás voltára való tekintettel a legközelebbi farsang báljai egygyel, a Szegedi Híradó házbáljaival fognak szaporodni. Ez a bál mindenkor február 30-án lesz.”

1910. december huszonötödől,

„Szerkesztőség: Tisza Lajos-körút 71. Telefon: 102.”

1917. július elsején Olvasóinkhoz címmel fordultak a közönséghez: „Négy hét előtt elnézést kértünk, amiért nyomdai nehézségek folytán lapunk szűkebb terjedelemben voltunk kénytelenek összeszorítani, most pedig még ennél sokkal súlyosabb bejelentést kell tennünk. (...) ma ott tartunk, hogy egyáltalán nem vagyunk képesek a Szegedi Híradót előállítani”. A rendkívüli viszonyokat átmenetinek hitték, az újság azonban három évig nem jelent meg.

A lap 1921. július harmincegyedikén indult újra, „Zászlóbontás” címmel dr. Krämer Tamás főszerkesztő írt egész oldalas beköszöntőt „az újra életre támasztott Szegedi Híradó hasábjain.”

1923. február huszadikától,

„Szerkesztőség és kiadóhivatal: Tisza Lajos-körút 71. Telefon 102. Fiókiadóhivatal: Kelemen-u. 7., Endrényi könyvkereskedés. Tel. 107.”

Július elsején azonban elköszönt olvasóitól „nemes Endrényi Imre”: „Bucszavamat intézem ma a Szegedi Híradó minden olvasójához; bucsuszavamat küldöm mindazokhoz, akik közelkapcsolódtak hozzám és lapjaimhoz az utóbbi nehézévek viszontagságai alatt. Ez az újság, amely hosszú évek hallgatása után ismét életre támadt vezetésem alatt, a nemzeti és keresztény irányzatnak érdeknélküli harcosa volt s mint ilyen azon az egyenes közéleti haladt, amelyet nemrég fedeztek fel a haladó politikusok. Most midőn a harcterek testi fájdalmainak újboli szerencsétlen kiújulása meg követeli tőlem a lelki megnyugvást, s e miatt egyelőre a politika és a közélet teréről kényyszerülve vagyok visszavonulni; utódomnak megmutatom azt a mesgyét, amelyen haladt eddig a Szegedi Híradó. Fáj a bucsu, a megválás s megkétszerezi ezt az a fájdalmas érzés, az amely azt váltja ki belőlem, hogy ez a félszázadosnál is öregebb Híradó születése óta családi nevünkkel jelent meg; de megnyugtat az a tudat, hogy az Endrényi Imrék megtettek

mindent, amit tollal és karddal a fejlődésért, a magyarok hazájának naggyátételéért emberileg tenni lehetett. Ezzel a megnyugtató tudattal teszek most pontot szavaim után, azzal a reménnyel, hogy megértett mindenki, akihez eddigelé szavaimat intéztem. A Szegedi Híradó gazdát cserél s megindul egy új folyamat, új emberrel a vezető helyen, – a távozó kendőt lobogtat s ebben a lobogtatásban nemcsak bucsu van, hanem ígéret is arra, – ha a Haza kívánja – még találkozunk! Szeged, 1923. június 30-án.” A lap azonban csak 1924. szeptember huszonhetedikén indult újra.

1924. szeptember huszonhetedikétől,

„Szerkesztőség és kiadóhivatal: Tisza Lajos körút 71. szám – telefon 8-95.”

Ezen a napon „64-ik évfolyam” címmel közölték: *„A Szegedi Híradó ma este egész váratlanul ismét a közönség elé bukkan. Nem az öreg ember lomhaságával, hanem filigrán ifjúvá változva, hogy elkísérje a szegedi publikumot a színházba, mozikba és ott felvonásközökben elmondja röviden mindazt, ami Szegeden és a nagyvilágban a Friss Hírek megjelenése óta történt.*

Reméljük, hogy a szegedi publikum megszereti ezt az új Szegedi Híradót, amely igazán csekély áldozatért a kezébe szegődik minden újságolvasónak.”

1925. szeptember 4-én, pénteken pedig bejelentették: *„A Szegedi Híradó a mai napon beszüneti megjelenését. Holnap délután a Szegedi Napló előkészületei miatt nem adunk újságot, ellenben szombaton délután kézbesíteni fogjuk előfizetőinknek a Szegedi Napló hatalmas első számát, mely képekkel illusztrálva jelenik meg.”*

Kiadóhivatalok:

1. 1859. tavaszutó (május) 1. – 1873. április 30.

„Kiadóhivatal Burger Zsigmond könyvkereskedése.”

A könyvkereskedés helyére csak a Szegedi Híradó 1865. május 11-i hirdetésében utal nyomdájával kapcsolatban: *„az iskola-utcában álló Vadász-féle ház első emeletébe helyeztetett át, ugyanabba, hol könyvkereskedésem számos év óta létezik.”* *Palánk 281. = Oskola u. 13. (Lásd. szerkesztőségek 10.)

1870. június huszonnegyedtől,

„Kiadóhivatal Burger Zsigmond könyvnyomdájában.”

Az épületen belüli helyiség változtatást az indokolta, hogy *„könyv-, és szépműáru kereskedését Burger József és Dörner Ferenc”* júniusban megvásárolta. A cégváltást a hó végén hirdetésben közölte: *„könyv-, szépmű-, író- és rajzkereskedésemet unokaöcsém Burger József és ennek sógora Dörner Ferencnek (...) eladtam.”* Ezért kerülhetett a kiadóhivatal a ház emeletén lévő nyomdába.⁷⁷

2. 1873. május 2. – 1888. május 20.

„Kiadóhivatal Burger Zsigmond könyvnyomdájának főlvételi irodája.” (1874. jún. 5-

⁷⁷ SZH 1870. jún. 5. Helybeli újdonságok, jún. 29. hirdetések.

től Burger Zsigmond özvegye könyvnyomdájának főlvételi irodája.)

*Palánk 209. = Kelemen u. 7. (Lásd. szerkesztőségek 13, 15.)

A kiadóhivatal költözését április harmincadikán a Helybeli ujdonságok rovatban tették közzé, a szerkesztőségi iroda „a kiadóhivatallal s kiadónk nyomdai üzletével együtt, a volt 3 király vendéglő átalakított épületébe helyeztetvén át (...) kiadóhivatal nyomdai főlvételi iroda: a kaputól jobbra, utcai bejárattal.”

1875. január elsejétől,

„Kiadóhivatal: Burger Zsigmond özvegye könyv- és könyomdája, papír- és írószerkereskedése.”

1879. április tizennyolcadikától,

„Kiadóhivatal: Burger Gusztáv könyv és könyomdája, könyvkötészete, papírraktára.”
(1882. máj. 2-től papírraktára és vonalzó intézete, okt. 10-től Burger Gusztáv és társa...)

1885. augusztus huszonkilencedikétől,

„Kiadóhivatal: Burger Gusztáv könyv- és hírlapkiadóhivatala (ideiglenesen a Szeg. Hir. Szerkesztőségében, Burger-féle ház).”

A kiadóhivatal helyiségének változtatását a Szegedi Híradó augusztus huszonkilencediki számának Helybeli ujdonságok rovatában is jelezték: „Lapunk kiadóhivatala cégváltás miatt a jelenlegi helyiségből más helyiségbe költözik; ideiglenesen azonban a mai naptól fogva rövid ideig lapunk szerkesztőségében (Kelemen utca, Burger-féle ház) lesz elhelyezve”. Majd augusztus harmincadikán a hirdetésekben *Értesítés* címszóval: „a Szegedi Híradó kiadóhivatala más helyiségbe költözik, azonban rövid ideig a lap szerkesztőségében (Kelemen utca Burger-féle ház) van elhelyezve.” Szeptember tizenharmadikán pedig a Helybeli ujdonságok rovatban: „Tisztelettel tudatjuk (...), hogy kiadóhivatalunk irodája Kelemen-utca Burger-féle házban, a szerk. iroda mellett lévő bolihelyiségben helyzetetett el”.

1885. szeptember tizenötödikétől,

„Kiadóhivatal: Burger Gusztáv könyv- és hírlapkiadóhivatala Kelemen-utca, Burger-féle ház.”

1887. augusztus huszonnyolcadikától,

„Kiadóhivatal Burger Gusztáv könyv- és hírlapkiadóhivatala Szegeden, Kelemen-utca, volt Burger-ház.”

Az új háztulajdonos, dr. Pollák Lajos 1888. április ötödikén hirdette, hogy „Kelemen-utcai házában eddig a Szegedi Híradó kiadóhivatala és szerkesztősége által birt 2 bolt a mellék helyiségekkel együtt bérbeadandó.”

3. 1888. május 23. – 1890. március 13.

„Kiadóhivatal Burger Gusztáv könyv- és hírlapkiadóhivatala Szegeden, Somogyi-utca 22. sz. a. házban.”

Somogyi u. 22. = 17. (*Palánk 1503/441m., lásd. szerkesztőségek 16., a házszám bizonytalanságra is.)

A kiadóhivatal költözését már május huszadikán előrejelezték hirdetésekben és a Helybeli újdonságok rovatban: „*Lapunk kiadóhivatala és szerkesztősége a mai naptól fogva a Somogyi u. 20. sz. a. házba, Scheinberger és Popper urak üzlete mellé helyeztetett át.*”

4. 1890. március 14. – 1890. június 3.

„*Kiadóhivatal: Várnai L. könyvkereskedésében Szegeden Kárász-u. saját ház.*”

Kárász u. 9. (*Palánk 314.), az épület megváltozott földszinttel ma műemlék. A házat 1869-ben Keménczi Adalbert vaskereskedő építtette.⁷⁸ A homlokzat jól látszik az 1872-i, az 1876-i Letzter sorozat fényképein és az árvízi fényképeken, hatalmas Keménczi Adalbert főlirattal. A Vízkor is az ő háza. 1890-ben már Várnai Lipót és neje Gelberger Janka tulajdona.

A kiadóhivatal költöztetését március tizenharmadikán a Napi hírek rovatban közölték: „*Változások a Szegedi Híradó kiadóhivatalában. A mai naptól kezdve a Szegedi Híradó kiadóhivatalát illető ügyek, előfizetések, hirdetési díjak, reklamációk Várnai L. könyvkereskedésébe küldendők.*” Ugyanezen lapszám egész oldalas hirdetéséből pontosan tudni, hogy a kiadóhivatal „*Várnai L. könyvkereskedésébe Kárász u 9. szám tétetett át.*”

5. 1890. június 4. – 1910. december 24.

„*Kiadóhivatal: Endrényi testvérek könyvkereskedésében Szegeden, aradi-utca, Mayer-féle új ház.*” (Június 7-től az utcát és a ház nevét elhagyták.)

Új Mayer-ház, Kelemen u. 11. (*Palánk 211/A, lásd. szerkesztőségek 21. és nyomdák 5.)

A kiadóhivatal költözését június negyedikén Tudomásul cím alatt, június hatodikán pedig a hirdetésekben is közzétették. Utóbbi szövegében még pontosabb a hely megjelölése: „*Endrényi testvérek könyvkereskedésében, Kelemen- és Aradi-útcák sarkán.*”

1891. július tizenharmadikától,

„*Kiadóhivatal: Endrényi Imre könyvkereskedése Szegeden.*” (1897. dec. 31-től „...*Telefon-szám 107.*”)

A könyvkereskedés helye változatlanul az „*Európa szálloda átellenében*” volt.⁷⁹

A cégváltást a július tizenkettediki Hírek rovatban tették közzé: „*Az Endrényi testvérek jóhírű, régi kereskedő czégében a teljesen barátságos uton végbement elválakozás folytán azon változás állott be: hogy míg a könyvnyomda és könyvkötészet az Endrényi Lajos tulajdona marad, addig a könyvkereskedés és a Szegedi Híradó kiadói és tulajdonjoga ezentúl kizárólag Endrényi Imrét illeti.*”

6. 1910. december 25. – 1917. július 1.

„*Kiadóhivatal: Kelemen-utca 7. szám. Telefon: 107.*”

A kiadóhivatal helye ismét a volt Burger-ház (lásd. szerkesztőségek 13, 15. és kiadóhivatalok 2.). Endrényi Imre előző évben helyezte ide „*papír-áruházát*”.⁸⁰

⁷⁸ Szegedi levéltár: Tanácsí jegyzőkönyv mutató 1163/869, Szépítő bizottmányi iratok 10/869.

⁷⁹ SZH 1894. szept. 1. Nyilttér.

⁸⁰ SZH 1909. jan. 14. hirdetések.

1917. július elsején „Olvasóinkhoz” címmel bejelentették: „*ma ott tartunk, hogy egyáltalán nem vagyunk képesek a Szegedi Híradót előállítani.*” A rendkívüli viszonyokat átmenetinek hitték, az újság azonban három évig szünetelt.

A lap csak 1921. július harmincegyedikén indult újra, ahol „Zászlóbontás” címmel dr. Krámer Tamás főszerkesztő írt beköszöntőt.

7. 1921. július 31. – 1925. szeptember 4.

„*Kiadóhivatal: Tisza Lajos- körút 71. Telefonszám 102.*”

Július harmincegyedikén indult újra a Szegedi Híradó. (Lásd. szerkesztőségek 19, 22, nyomdák 5.)

1923. február huszadikától,

„*Szerkesztőség és kiadóhivatal: Tisza Lajos-körút 71. Telefon 102. Fiókiadóhivatal: Kelemen-u. 7., Endrényi könyvkereskedés. Tel. 107.*”

A fiók-kiadóhivatal helye a volt Burger-ház. (Lásd. szerkesztőségek 13, 15. és kiadóhivatalok 2, 6.)

1923. július elsején a lap tulajdonosa „nemes Endrényi Imre” elkészített olvasóitól (lásd. szerkesztőségek 22.). Az újság azonban csak 1924. szeptember 27-én jelent meg ismét.

1924. szeptember huszonhetedikétől,

„*Szerkesztőség és kiadóhivatal: Tisza Lajos körút 71. szám - telefon 8-95.*”

A szeptember huszonhetedik számban „64-ik évfolyam” címmel közölték az újraindulást az újság esti megjelenésével. 1925. szeptember negyedikén, pénteken pedig bejelentették a Szegedi Híradó megszűnését (lásd. szerkesztőségek 22.).

Nyomdák:

1. 1859. tavaszutó (május) 1. – 1865. május 7.

„*Nyomatott a kiadó-tulajdonos Burger Zsigmond könyvnyomdájában.*”

A nyomda pontos helyét nem sikerült megtalálnunk. Az irodalom úgy tartja, hogy Burger Zsigmond 1857-ben vette meg a Grünnt nyomdát, ami a Széchenyi téri Grünnházban (*Palánk 151. = Széchenyi tér 13.), majd az Oroszlán utcában volt.⁸¹

2. 1865. május 11. – 1873. április 29.

„*Nyomatott a kiadó-tulajdonos Burger Zsigmond könyvnyomdájában Szegeden.*” (Majd a tartalmat nem érintő, apróbb megfogalmazásbeli különbségekkel.)

A nyomda költözését az 1865. május hetedik szám Helybeli ujdonságok rovatában jelezték először: „*Burger Zsigmond könyv- és nyomdája e héten már a Vadász-ház első emeletébe fog áthelyeztetni.*” Majd május tizenegyedikén a hirdetésekben közölték a helyváltoztatást: „*Jól fölszerelt könyv- és nyomdám, melyből köztudomás szerint*

⁸¹ BÁTAYAI JENŐ: Régi szegedi nyomdák. Szeged, 1984. 12.

minden e szakmába vágó munkák tiszta és izletes kiállítással kerülnek ki, az iskola-utcában álló Vadász-féle ház első emeletébe helyeztetett át, ugyanabba, hol könyvkereskedésem számos év óta létezik”. (Lásd. szerkesztőségek 10, 12. és kiadóhivatalok 1.)

3. 1873. április 30. – 1887. augusztus 27.

„Nyomatott a kiadótulajdonos Burger Zsigmond könyvnyomdájában.”

A nyomda költöztetését már 1873. április tizenegyedikén a hirdetésekben jelezték: „könyv és könyvnyomdám még e hóban a három királyhoz címzett volt szálloda átalakított épületébe fog áthelyeztetni.” Április tizennyolcadikán a Helybeli újdonságok rovat foglalkozott a témával: „E lapok kiadója nyomdai üzletével még e hó folytán új s e célra kitűnően berendezett helyiségbe, a volt 3 király vendéglő épületébe költözik. A már is megkezdődött hurcolkodás nehézségeit természetesen lapunk is megérzi.” (Lásd. szerkesztőségek 13, 15. és kiadóhivatalok 2, 6, 8.)

Április huszadikán Vándorlási mozgalmak a nyomdában címmel Lévy Ferenc írt Vasárnapi tárcát. „Ha nyájas olvasóm emlékezel még iskoláskorodból a világhistóriára, bizonyosan eszedben van az, amit a népvándorlásról olvastál. Ez esetben fogalmad lehet ama iszonyu mozgalomról, mely pár nap óta foly azon körben, hol én e tárcákat irogatom.

Hajdan, ha a népvándorlásnak híre érkezett, sietett a barbár horda utjából elcihelődni mindenki (...), a könyvnyomda hurcolkodása azonban egészen más, sokkal veszélyesebb természetű. Ez elől hiába esik minden menekvési igyekezetünk; maradnunk kell a zürzavar közepett; itt folyik le orrunk előtt az egész mozgalmas processus s nekünk flegmatica kell venni a dolgot és skribálni egészen addig, míg a hordár föl nem szólít, hogy adja ide az úr azt a pennát és kalamárist; hadd viszem el azt is a másik házhoz!

Idő kell ám ahoz, míg egy nyomdának valamennyi accesszóriumát kimozdítják helyéből és új alkalmas helyet találnak számára; pedig lábra kell itt kelnie minden létező és való dolognak, a gépsajtótól kezdve le a kis punktumig.

Kezdjük először is a padláson (...), két évtized históriája, a nyelvészet és bölcsészet termékeinek kiadványai nem igen férnek föl egypár fakó szekerre.

Menjünk a papírraktárba (...). Látnivaló, hogy a nyomda papírraktára mily roppant befolyással van az emberiség jövő sorsára; azért a magaziumot a világért sem hagyhatjuk itt ebadóba.

De ez még mind ugyszólván semmi. Akkor kezdődik csak a dolog vastagabb vége, midőn a betűk hadserege kezdi el a masirozást vagy kétezer öreg 'A' vezérlete alatt. A szedőfiókokból a trombitaszóra kikel valamennyi betű, cifránál-cifrább uniformisban, lovagsarkantyúval, kacskaringós tollu kalappal. A pohos 'D'-k nehézkesen dökögnek az agártermetű 'J'-k előtt, míg ezeket egész légiója követi a löcslábu 'X'-eknek; az egész menetet a kételyt nem ismerő rövid 'punktum'-ok zászlaja rekeszti be. (...) Csak ezután kerül még a sor a betű-szekerényekre, melyeket (...) itt 6-8 tagbaszakadt napszamos hordja ki az ajtón.

A gépsajtók fontos kiegészítő részét képezik a nyomdának. (...) a gépsajtó még azon tulajdonsággal is dicsekedhetik, hogy ember legyen az a 12 ökör, aki az iskola-utcából az ötpacsirtáig elvinni képes.

Hátra van még ott az emeleten egy egész 'kőbánya', mely szintén átszállításra vár, mint a könyvnyomda fölszerelvénye; azután (...) vagy félmérföldnyi festék; kilencven akó

tinta, réztoll (...). Végül hátra vannak és elszállítandók lovonatu vaspályán a szedők, gépészek, metszők, kerékhajtók, csomagolók, lapkihordók – a tekintetes szerkesztőség – és bátor vagyok hinni, hogy jó magamat sem fognak itt hagyni.” A tárcsa írója hosszú időn keresztül állandó főmunkatársa volt a Szegedi Híradónak.⁸²

Az április harmincadiki számban két helyen is közölték az átköltözés tényét. A Helybeli újdonságok rovatban, hogy „a mai napról kezdve ide (Széchenyi tér 109. sz.) forduljanak vagy intézzék megkereséseiket” (a szám nyomdai elírás 209 helyett). A hirdetésekben többek között az szerepel, hogy „a kor színvonalán álló terjedelmes nyomdai üzlettem évről-évre a legújabb betűnemekkel gyarapították s készítményei a nagy városok legkitűnőbb nyomdáinak munkáival bátran versenyezhetnek.”

1874. június ötödikétől,

„Nyomatott a kiadótulajdonos Burger Zsigmond özvegye könyvnyomdájában Szegeden.”

1881. január elsejétől,

„Nyomatott a kiadótulajdonos Burger Gusztáv könyv- és könyomdájában.” (1882. okt. 10-től „...Burger Gusztáv és társa”.)

1885. augusztus huszonkilencedikétől,

„Nyomatott Engel Adolf (ezelőtt Burger) könyv- és könyomdai műintézetében.”

4. 1887. augusztus 28. – 1890. június 6.

„Nyomatott Várnai L. könyvnyomdájában.”

A nyomda helye a Kárász utca 9. szám alatt volt.⁸³ (Lásd. kiadóhivatalok 4.)

5. 1890. június 7. – 1925. szeptember 4.

„Nyomatott a kiadótulajdonos Endrényi Testvérek könyvnyomdájában.”

A nyomda helyére vonatkozóan nem sikerült adatot találnunk, az 1891. július tizenkettediki hirdetésből arra következtethetünk, hogy talán nem a Tisza Lajos körút 71. szám alatt volt.

1891. július tizenkettedikétől,

„Nyomatott Endrényi Lajos könyvnyomdájában.”

A cégváltozást a július tizenkettediki Hírek rovatban tették közzé: „Az Endrényi testvérek jóhírű, régi kereskedő czégében a teljesen barátságos uton végbement elválakozás folytán azon változás állott be: hogy míg a könyvnyomda és könyvkötészet az Endrényi Lajos tulajdona marad, addig a könyvkereskedés és a Szegedi Híradó kiadói és tulajdonjoga ezentúl kizárólag Endrényi Imrét illeti. Ez a cégváltozás lapunk technikai kiállítására, adminisztrációjára tekintetében semminemű változást nem von maga után.”

⁸² KULINYI im. 441.

⁸³ Címtár 1896. 132.

Ebben a számban megjelent hirdetésében azt közli, hogy „Endrényi Lajos könyvnyomdáját és könyvkötő üzletét Tisza L.- körút 71. sz. a. helyezte át.” (Lásd. szerkesztőségek 19, 22.)

1893. január elsejétől,

„Nyomatott a kiadótulajdonos Endrényi Imre könyvnyomdájában.” (1895. szept. 7-től a könyvnyomda szó elmarad, 1911. jún. időnként megjelenik: „körforgógépén”.)

Az 1908. április huszonharmadiki hirdetésekéből értesülünk arról, hogy „Tisza Lajos-körút 71. sz. a. egy vagy több irodahelyiségnek is alkalmas üzlethelyiség, (jelenleg Endrényi Imre könyvnyomdájának helyisége) (...) augusztus hó 1-re bérbe adandó.”

1917. július elsején „Olvasóinkhoz” címmel fordultak a közönséghez: „Rövid néhány hét alatt immár másodszor fordulunk ezen a helyen olvasóinkhoz. Négy hét előtt elnézést kértünk, amiért nyomdai nehézségek folytán lapunk szűkebb terjedelemre voltunk kénytelenek összeszorítani, most pedig még ennél sokkal súlyosabb bejelentést kell tennünk. Törekvésünk arra irányult, hogy nyomdászokat toborozunk, nem járt eredménnyel és ma ott tartunk, hogy egyáltalán nem vagyunk képesek a Szegedi Híradót előállítani.

Nyomdánk, amely szerződéses szállítója az államvasutaknak, postakincstárnak és a városnak, nem képes a legsürgősebb megrendeléseket sem idejekorán szállítani és nehogy ebből súlyos bonyodalmak származzanak, kénytelenek vagyunk minden rendelkezésre álló munkaerőt ezek elkészítésére fordítani.

Nehéz szívvel határoztuk el magunkat erre a nagyon is szokatlan lépésre, de a rendkívüli viszonyok átmenetileg a legszokatlanabb megoldást is indokolják. Mi bizton reméljük, hogy nem sokáig leszünk tétlenségre kárhóztatva és néhány hét vagy hónap leforgása múltán ujult erővel szegődhetünk a köz szolgálatába. (...) A Szegedi Híradó szerkesztősége és kiadóhivatala.”

A remények ellenére a lap három évig szünetelt, csak 1921. július harmincegyedikén indult újra. Ekkor „Zászlóbontás” cím alatt a főszerkesztő írt beköszöntőt.

1921. július harmincegyedikétől,

„Nyomatott Endrényi Imre hírlapkiadó- és nyomdavállalatánál.”

Ekkor indult újra a Szegedi Híradó (Lásd. szerkesztőségek 19, 22. és kiadóhivatalok 7.).

1923. július elsején a laptulajdonos „nemes Endrényi Imre” elköszönt olvasóitól (lásd. szerkesztőségek 22.). Az újság azonban csak 1924. szeptember huszonhetedikén jelent meg ismét.

1924. szeptember huszonhetedikétől,

„Nyomatott: Hírlapkiadó- és Nyomdavállalat R.-T.-nél Szeged.”

A szeptember huszonhetedik számában „64-ik évfolyam” címmel közölték az újra-indulást, az újság esti megjelenésével. 1925. szeptember negyedikén, pénteken pedig bejelentették a Szegedi Híradó megszűnését (lásd. szerkesztőségek 22.).

Redactions of the Szeged Herald, its publishers and presses

Márta T. Knotik

Journalism in Szeged has had a long tradition. The first issue of the first daily of the city that was published for a longer period of time was issued on May 1, 1859.

The redactions of the paper, its publishers and presses often changed their headquarters. The author follows their moving from one place to another mainly on the basis of the changes in the header and the imprint, complemented later on with the news appearing in the public notices section. The author also uses related material found in Somogyi Library, the Archive, and the Museum.

The dates of changes in locations correspond to the time indicated on the header. Each location is documented along with the exact header texts in which the serial numbers of the houses of various city districts before the Great Flood in 1879 are denoted by an asterisk and their location is identified using the present street numbering. Then a brief description of the history of the buildings is provided, followed by news concerning the circumstances of moving.

The overview makes clear when and where the redaction of the Szeged Herald moved, altogether on 22 occasions, while the publishers moved 7 times and the press moved 5 times. Orientation is facilitated by the black dots inserted in portions of the map of 1879 where the buildings used to be.

